

บทบาททหารกับวิกฤตการณ์ทางการเมือง

น.ท.ผศ.อมรเทพ แก้วกลีกรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฝ้ายศึกษา โรงเรียนนายเรือ

สถานการณ์การเมืองของประเทศไทยในช่วงเวลานี้น่าจับตามองเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่มีการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๙ โดยที่ก่อนหน้านี้จะมีการยึดอำนาจนั้น ประเทศไทยอยู่ในสภาวะที่อาจเรียกได้ว่าเกิดความไม่ชัดเจนในหลายส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการเมืองจนกลายเป็นวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่นับวันจะมีความวุ่นวายเพิ่มมากขึ้น มีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๙ แต่ได้มีคำวินิจฉัยให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะ เพราะพบความไม่ถูกต้องในหลาย ๆ ส่วนที่น่าเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม ทำให้ยังไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ได้ต้องให้รัฐบาลชุดเดิมรักษาการไปจนกว่าจะได้มีการเลือกตั้งครั้งใหม่ ซึ่งต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดวันเลือกตั้งครั้งใหม่เป็นวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙

อย่างไรก็ดี ปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ก่อนแล้วนั้นก็ยังคงอยู่ มีการสะสมความเข้มข้นของเหตุการณ์ขึ้นเรื่อย ๆ จนเกิดความขัดแย้งในหลายภาคส่วนนำไปสู่การแบ่งพรรคแบ่งพวกในหมู่ประชาชน มีทั้งพวกที่สนับสนุนรัฐบาล และพวกที่ต่อต้านรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีปัญหาหลายอย่างเกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กันอีกด้วย เช่น การทุจริต คอร์รัปชัน การแทรกแซงการบริหารงานของข้าราชการประจำ ตลอดจนองค์กรอิสระต่าง ๆ โดยฝ่ายการเมือง เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่ทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบ ผู้ที่ได้รับประโยชน์ มีความพยายามที่จะรักษาอำนาจการปกครองไว้ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งพยายามที่จะตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารว่ามีได้เป็นไปตามวิถีทางที่ถูกต้องจนทำให้เกิดแนวร่วมของแต่ละฝ่ายจนกลายเป็นการแบ่งแยกประชาชนออกเป็นฝ่ายจริง ๆ แล้วปรากฏการณ์เช่นนี้ในทางรัฐศาสตร์ถือว่าอาจเกิดขึ้นได้เพราะเป็นเรื่อง “การเมือง” (Politic) ซึ่งก็คือการแสวงหาอำนาจ การต่อสู้ช่วงชิงให้ได้มาซึ่งอำนาจที่ยอมต้องมีฝ่ายได้อำนาจ กับฝ่ายที่ไม่ได้อำนาจ คำว่า “อำนาจ” ที่กล่าวถึงนี้ก็คือ อำนาจการบริหารปกครองประเทศซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนทั้งประเทศ การได้อำนาจบริหารปกครองประเทศอาจได้มาตามวิถีทางแห่งระบอบการปกครอง การสถาปนา หรือการยึดอำนาจก็เป็นได้ทั้งนั้น สำหรับประเทศไทยการได้อำนาจการปกครองนั้นเป็นไปตามวิถีทางแห่งระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือจะต้องผ่านกระบวนการเลือกตั้งและมีกฎหมายรองรับคือ “รัฐธรรมนูญ” ซึ่งฉบับล่าสุด คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๐ แต่ปัจจุบันได้ถูกยกเลิกไปแล้ว เนื่องจากได้มีการกระทำรัฐประหาร (Coup d' état) ยึดอำนาจการปกครองประเทศจากรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ภายใต้การนำของ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก และคณะ เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๐ คณะปฏิรูปการปกครองฯ ได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว

พร้อมทั้งกำหนดให้เตรียมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อใช้แทนฉบับเดิม โดยในช่วงเตรียมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นั้น คณะปฏิรูปการปกครอง ฯ ได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการบริหารปกครองประเทศ รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวดังกล่าวนี้มีบทบัญญัติทั้งสิ้น ๓๙ มาตรา และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙ พร้อม ๆ กับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ภายหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวและมีผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙ เพื่อให้รับผิดชอบบริหารปกครองประเทศ

อย่างไรก็ดี ในการเขียนบทความครั้งนี้จะถือรายละเอียดตามบทบัญญัติที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับเดิม คือฉบับ พ.ศ.๒๕๕๐ ไปก่อน เนื่องจากเป็นกฎหมายแม่บทฉบับล่าสุดที่ได้มีการบัญญัติกล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของทหารไว้ ในส่วนแรกนี้จะขอกกล่าวถึงการแต่งตั้งหัวหน้าฝ่ายบริหารของประเทศ หรือ นายกรัฐมนตรีเพื่อที่จะได้ทราบถึงที่มาของคณะบุคคลที่รับผิดชอบในการบริหารประเทศซึ่งจะทำให้เห็นภาพการเชื่อมโยงไปถึงการเกิดสถานการณ์ทางการเมืองรูปแบบต่าง ๆ ในเวลาต่อมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ได้บัญญัติให้การแต่งตั้งบุคคลดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต้องมาจากผู้ที่ได้รับเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร (มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร) และนายกรัฐมนตรีก็จะเป็นผู้พิจารณาแต่งตั้งรัฐมนตรี รวมเป็นคณะรัฐมนตรีเพื่อรับผิดชอบบริหารประเทศ การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายเสียงข้างมากได้เป็นรัฐบาลจึงมีผลทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกส่วนหนึ่ง ที่มีได้เป็นฝ่ายรัฐบาลจะมีสถานภาพเป็นฝ่ายเสียงข้างน้อยในสภาหรือที่เรียกกันว่า “ฝ่ายค้าน” ไปโดยปริยาย อย่างไรก็ตามฝ่ายที่เป็นเสียงข้างน้อยก็มิใช่จะไม่มีมีความสำคัญ หากแต่จะต้องทำหน้าที่ตรวจสอบการบริหารประเทศของฝ่ายรัฐบาลแทนประชาชน อีกทั้งเป็นกลไกสำคัญในการถ่วงดุลอำนาจในรัฐสภาเพื่อมิให้ฝ่ายรัฐบาลกระทำการใดๆ ผิดแปลกไปจากนโยบายการบริหารประเทศที่ฝ่ายรัฐบาลได้แถลงต่อรัฐสภาในวันเข้ารับตำแหน่งหรือกระทำการนอกกรอบแห่งกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรมที่น่าจะก่อให้เกิดผลเสียต่อประชาชนส่วนรวม การปกครองที่มีทั้งฝ่ายเสียงข้างมาก และฝ่ายเสียงข้างน้อยนี้เป็นไปตามหลักการสำคัญประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยคือ ปกครองโดยถือเสียงข้างมากในขณะเดียวกันต้องเคารพสิทธิของฝ่ายเสียงข้างน้อย (Majority Rule – Minority Right) ด้วย นั่นคือการดำเนินการใด ๆ ให้ใช้เสียงข้างมากเป็นหลัก ในขณะเดียวกันความคิดเห็นของฝ่ายเสียงข้างน้อยนั้นฝ่ายเสียงข้างมากต้องรับฟังและให้เกียรติด้วย ฝ่ายเสียงข้างมากที่ได้รับการจัดตั้งเป็นรัฐบาลแล้ว ก็ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารปกครองประเทศ ซึ่งในการปฏิบัติภารกิจดังกล่าวย่อมเป็นที่ถูกใจของประชาชนส่วนหนึ่ง ในขณะเดียวกันก็ย่อมเป็นที่ไม่ถูกใจของประชาชนบางส่วนเช่นกัน หรืออาจมีทั้งผู้ที่ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ จึงเกิดเป็นฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับนโยบายการบริหารประเทศ

นำมาซึ่งความขัดแย้งทางการเมืองในเวลาต่อมาดังเช่นสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยครั้งล่าสุดในสมัยรัฐบาลภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในหลายภาคส่วน และนับวันดูเหมือนว่าจะค่อย ๆ เพิ่มความตึงเครียด ส่อเค้าว่าอาจจะเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองขึ้นภายในประเทศ สถานการณ์เช่นนี้ประชาชนมักจะจับตามอง “ทหาร” ว่าจะมีการแสดงท่าที หรือบทบาทต่อเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างไรบ้าง บางฝ่ายเห็นว่าทหารควรเข้าแสดงบทบาททางการเมืองต่อกรณีดังกล่าวเพื่อช่วยแก้ไขวิกฤติปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้นเหมือนกับหลาย ๆ ครั้งในอดีต ในขณะที่บางฝ่ายเห็นว่าควรปล่อยให้ระบบการเมืองเป็นไปตามกลไกของระบบเอง อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ความตึงเครียดทางการเมืองครั้งล่าสุดนี้ก็มิได้เป็นแรงผลักดันให้ทหารต้องตัดสินใจเข้าแสดงบทบาทในการยึดอำนาจจากรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนส่วนรวมเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๐ เป็นการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลที่มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ภายใต้การนำของ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน เพื่อเข้ารักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ มีผลให้อำนาจการบริหารปกครองประเทศของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต้องตกมาอยู่ในมือของคณะปฏิรูปการปกครอง ฯ ซึ่งในการยึดอำนาจครั้งนี้เป็นการกระทำรัฐประหาร (Coup d' état) และนับเป็นครั้งประวัติศาสตร์ของเมืองไทยที่มิได้มีการเสียเลือดเนื้อ มิได้มีการใช้กำลังหรืออาวุธเข้าต่อสู้ระหว่างฝ่ายใด ๆ เลย เป็นการกระทำรัฐประหารที่มีความนุ่มนวล ภายหลังจากการยึดอำนาจมีประชาชนไปให้กำลังใจกับทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ตามจุดต่าง ๆ มากมาย เช่น การนำอาหาร น้ำดื่ม ขนม หรือแม้กระทั่งการถ่ายภาพกับทหารเหล่านั้นเพื่อเป็นที่ระลึก ปรากฏการณ์ลักษณะเช่นนี้ไม่เคยเกิดขึ้นในการยึดอำนาจการปกครองครั้งใดของประเทศไทยมาก่อน จึงเป็นเรื่องที่น่าคิดว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งนี้ประชาชนเชื่อว่าจะจะเป็นวิถีทางนำพาประเทศรอดพ้นวิกฤติความวุ่นวายทางการเมืองได้ การแสดงท่าทีของทหารต่อวิกฤติทางการเมืองจึงเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนต้องคำนึงถึงหลายปัจจัย ดังนั้นถ้าจะต้องพิจารณาว่าทหารควรทำอย่างไรเมื่อประเทศเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองแล้วก็ควรที่จะต้องวิเคราะห์ถึงบทบาทหน้าที่ของทหารให้ชัดเจนว่าทหารมีบทบาทหน้าที่อะไร ซึ่งจะทำให้เราเกิดความเข้าใจมากขึ้นว่าทหารจะทำอะไรหรือไม่ควรทำอะไรบ้าง ดังจะได้กล่าวถึงในส่วนต่อไป

บทบาทหน้าที่ของทหาร

ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีกฎหมายแม่บทที่ใช้เป็นหลักในการบริหารปกครองประเทศคือ “รัฐธรรมนูญ” ซึ่งฉบับล่าสุดเป็นฉบับที่ ๑๖ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๐ แต่ได้ถูกยกเลิกไปแล้วจากการยึดอำนาจการปกครองโดยคณะปฏิรูปการปกครอง ฯ เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๑ รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวนี้ได้มีการ

บัญญัติรายละเอียดต่าง ๆ ออกเป็น ๑๒ หมวด รวม ๓๑๓ มาตรา และมีบทเฉพาะกาลอีก ๒๓ มาตรา รวมบทบัญญัติทั้งสิ้น ๓๓๖ มาตรา ซึ่งในส่วนสำคัญที่เกี่ยวกับทหารได้มีการกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของทหารไว้ตามความใน มาตรา ๗๑ และ มาตรา ๗๒ ของหมวด ๕ ซึ่งเป็นหมวดที่ว่าด้วยเรื่อง แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

“มาตรา ๗๑ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช และบูรณภาพแห่งอาณาเขต

มาตรา ๗๒ รัฐต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อการพัฒนาประเทศ”

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญบัญญัติให้รัฐมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช และบูรณภาพแห่งอาณาเขต การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนและที่สำคัญคือต้องมืองค์กรรับผิดชอบโดยเฉพาะซึ่งก็คือ “ทหาร” นั่นเอง จึงจำเป็นที่จะต้องมีบทบัญญัติ มาตรา ๗๒ ตามมาเพื่อให้มีกำลังทหารเป็นฝ่ายรับผิดชอบปฏิบัติหน้าที่สำคัญดังกล่าว ดังนั้นจากบทบัญญัติตาม มาตรา ๗๑ และ มาตรา ๗๒ แสดงให้เห็นได้ว่ากำลังทหารทั้ง ๓ เหล่าทัพอันได้แก่ ทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ มีหน้าที่หลักดังนี้

๑. หน้าที่ในการพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช และบูรณภาพแห่งอาณาเขต ความมั่นคงของรัฐ ผลประโยชน์แห่งชาติ การปกครองระบอบประชาธิปไตย

๒. หน้าที่ในการพัฒนาประเทศ

หน้าที่สำคัญตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ดังกล่าวข้างต้นนั้น ทหารทุกคนต้องยึดมั่นและปฏิบัติทั้งในฐานะที่เป็นข้าราชการและประชาชน ในประเด็นนี้จะขอนำบทสรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของกองทัพไทย ซึ่งได้จากการระดมความคิดเรื่องบทบาทกองทัพไทยในสภาวะปัจจุบันเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๑ โดยคณะทำงานปฏิบัตินโยบายเพื่อการพัฒนากองทัพ จากการระดมความคิดดังกล่าวได้บทสรุปว่ากองทัพไทยมีบทบาทหน้าที่สำคัญจำแนกได้ ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ บทบาทของกองทัพไทยในการวางตัวและเสริมสร้างภาพลักษณ์

ส่วนที่ ๒ บทบาทของกองทัพในการปรับปรุงตนเองและพัฒนากิจการทหาร

ส่วนที่ ๓ บทบาทของกองทัพในการพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชน

ในแต่ละส่วนมีรายละเอียดที่เป็นประเด็นสำคัญสรุปได้ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ บทบาทของกองทัพไทยในการวางตัวและเสริมสร้างภาพลักษณ์

กองทัพจะต้องยึดมั่นในภารกิจการป้องกันเอกราชอธิปไตยของชาติ ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเป็นตัวอย่างที่ดีในสังคม เช่น การน้อมนำเอาพระราชดำรัส พระราชกระแส พระราชดำริ พระราชประสงค์ พระราชปณิธาน และพระราชวินิจฉัย มาเป็นแนวทางในการบริหาร เน้นการพัฒนาที่อยู่บนรากฐานของความ “รู้รัก สามัคคี” การตระหนักถึงการชำระไว้ซึ่งเกียรติยศ เกียรติศักดิ์ ความเป็นนักรบที่สืบทอดสายเลือดจากบรรพบุรุษผู้กล้าหาญในอดีต ถวายความจงรักภักดีแด่องค์พระมหากษัตริย์ ปฏิบัติหน้าที่เพื่อปกป้องสถาบันกองทัพ เพื่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การแสดงถึงความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน การสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนเห็นว่ากองทัพช่วยชาติและประชาชน การรณรงค์ความรู้สึกชาตินิยมอย่างถูกต้องการปลุกฝังให้คนรักชาติเสียสละเพื่อส่วนรวม การอนุรักษ์และพัฒนาของเก่า การเลือกให้สิ่งใหม่ที่เป็นวัฒนธรรมข้ามชาติโดยไม่ทำลายสิ่งที่ดีงามของไทย ผู้บังคับบัญชาต้องให้ความสำคัญและเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาพร้อมทั้งเปิดใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็น มีการกำหนดท่าทีและจุดยืนของทหารด้วยยุทธศาสตร์ที่ถูกต้อง

ส่วนที่ ๒ บทบาทของกองทัพในการปรับปรุงตนเองและพัฒนากิจการทหาร

กองทัพต้องพัฒนาและปรับปรุงตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงซึ่งมีจุดมุ่งหมายสูงสุดของการปรับปรุงและพัฒนา คือ การมีอำนาจกำลังรบสูงสุดโดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุดแต่มีขีดความสามารถดำรงภารกิจรักษาเอกราชอธิปไตยไว้ได้ การพัฒนาและปรับปรุงจะต้องเน้นที่คุณภาพมากกว่าปริมาณ เช่น คุณภาพของกำลังพลและยุทโธปกรณ์ โดยมีการปรับปรุงและพัฒนากองทัพในด้านสำคัญดังนี้

๑. การปรับปรุงด้านองค์กร เช่น การพิจารณารวมงานที่มีภารกิจเหมือนกันเข้าด้วยกันเป็นหน่วยงานเดียวเพื่อลดความสิ้นเปลืองทรัพยากร ความซ้ำซ้อนของงาน แต่ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของหน่วยที่ยังต้องคงอยู่

๒. การปรับปรุงระบบบริหารจัดการ เช่น ด้านระบบกำลังพลให้มีโครงสร้างแบบพีระมิด (Pyramid) ใช้คุณธรรมบริหารกำลังพล การจัดระบบการส่งกำลังบำรุงที่เป็นเอกภาพ มีการสร้างระบบงานคุณภาพของทหาร (Military Quality Control)

๓. การปรับปรุงระบบการคิด จิตสำนึก และระบบการศึกษา ให้มีการจัดการปรับปรุงระบบการศึกษาโดยคำนึงถึงความเป็นสากลทางวิชาการ มีการทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยของรัฐเพื่อให้เกิดกระบวนการสังคมนิยม หรือสังคมนิยม (Socialization Process) ระหว่างทหาร พลเรือน การศึกษาเน้นให้กำลังพลมีความสามารถในการคิดและวิเคราะห์มากกว่าการท่องจำ

๔. การปรับปรุงภารกิจในการป้องกันประเทศ มีการจัดเตรียมการป้องกันประเทศจากรุกรานภายนอก ภัยคุกคามอาจมีรูปแบบเปลี่ยนไป การรุกรานด้วยกำลังขนาดใหญ่โดยเปิดเผยน่าจะมีความเป็นไปได้น้อย กองกำลังป้องกันชายแดนอาจมีขนาดเล็กลง โดยเน้นหน้าที่ในลักษณะเฝ้าตรวจแจ้งเตือน อย่างไรก็ตาม ภารกิจที่กำลังส่วนใหญ่ควรเตรียมพร้อมในที่ตั้งปกติ และมีขีดความสามารถในการเคลื่อนที่เร็วที่สุดที่เกิดปัญหาได้ทันที

ส่วนที่ ๓ บทบาทของกองทัพในการพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชน

กองทัพมีบทบาทหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งหลายคนอาจมองข้ามไป ไม่คิดว่าเป็นหน้าที่ของทหาร บทบาทดังกล่าวนี้คือ บทบาทในการพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชน บทบาทนี้มีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในภาพรวม เช่น เมื่อพัฒนาแล้วสามารถแก้ไขบรรเทาปัญหาความยากจนของประชาชน มีการกินดีอยู่ดี ในการดำเนินการจะมุ่งเน้นส่วนต่าง ๆ ดังนี้

๑. พัฒนาการเมืองโดยเน้นประชาชนในท้องถิ่นระดับหมู่บ้านให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๒. ดำเนินโครงการพัฒนาที่กองทัพรับผิดชอบ โดยกระทำร่วมกับหน่วยงานอื่นของภาครัฐและเอกชน

๓. เตรียมพร้อมด้านกำลังพล วัสดุอุปกรณ์เพื่อให้การสนับสนุนหน่วยงานอื่นของรัฐทันทีเมื่อมีการร้องขอ

๔. เน้นยุทธวิธีการพัฒนาโดยหน่วยทหารเป็นฝ่ายริเริ่ม และให้ประชาชนดำเนินการตาม เช่น การปลูกพืชสมุนไพร พืชผักสวนครัวเพื่อผลพลอยได้ทางเศรษฐกิจ

๕. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจปฏิบัติตามแนวทางการพัฒนาตามพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” ที่เน้นการพึ่งตนเอง พึ่งพาภายนอกให้น้อยที่สุดเพื่อที่ประชาชนจะได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในภูมิสำเนาของตนเองได้

๖. ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการประหยัด แต่ต้องมีความสมเหตุสมผล

๗. การให้ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการ การเลือกบริโภคที่ได้ประโยชน์และประหยัด

๘. ริเริ่มยุทธศาสตร์หลักด้านการพัฒนาการเกษตร เพื่อให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีภาคการผลิตเกษตรเข้มแข็ง สามารถผลิตผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพดีออกแข่งขันกับต่างประเทศได้

๙. การช่วยเหลือประชาชน กองทัพสามารถแสดงบทบาทได้หลายประการเช่น การฝึกอาชีพ เสริมระยะสั้น การช่วยเหลือประชาชนตามสถานการณ์ เหตุการณ์เฉพาะต่าง ๆ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาสังคมเช่น ปัญหายาเสพติด การรักษาสีงแวดล้อม การเสริมสร้างคุณธรรมและการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้จักการประหยัด อดออม พึ่งตนเอง ตลอดจนความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าหากจะตอบคำถามว่าทหารควรมีบทบาทหน้าที่อะไรบ้างนั้น อาจตอบโดยยึดถือตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.๒๕๔๐ ก็คือ ทหารมีบทบาทหน้าที่ตาม มาตรา ๗๒ ใน บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับเอกราชและความมั่นคงซึ่งก็คือ หน้าที่ในการพิทักษ์รักษาเอกราช ความมั่นคง สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติ ตลอดจนการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และส่วนที่เป็นการสนับสนุนให้ประเทศมีความเข้มแข็งคือ หน้าที่ ในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ ก็ควรที่จะได้ติดตามการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ด้วยว่าในส่วนที่กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของทหารนั้นได้บัญญัติไว้อย่างไรบ้าง มีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.๒๕๔๐ อย่างไร ดังนั้น การที่จะให้ทหารเข้าแสดงบทบาทที่มีได้มีการกำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญจึง เป็นเรื่องละเอียดอ่อนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ทหารเข้าแสดงบทบาททางการเมืองในภาวะที่เกิดความ คับขัน หรือเกิดวิกฤตการณ์ความไม่สงบทางการเมือง เนื่องจากต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม เหตุผล ความจำเป็นหลายอย่างประกอบ เช่น ถ้าการเข้าแสดงบทบาทนั้นเป็นไปเพื่อการรักษาเอกราช ความ มั่นคง สถาบันพระมหากษัตริย์ตลอดจนผลประโยชน์แห่งชาติ หรือเป็นผลดีต่อประเทศชาติและ ประชาชนเป็นส่วนรวม ตลอดจนภาพลักษณ์ของประเทศในสายตาของนานาชาติแล้วนั้นสามารถ กระทำได้เพียงใด

อย่างไรก็ดี จากประวัติศาสตร์ทางการเมืองของประเทศไทยหลายครั้งที่ผ่านมาจะเห็นได้ ว่ามีสิ่งบอกเหตุที่นำไปสู่การเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ และเป็นลักษณะการเมืองที่มี ปัญหาเป็นแรงผลักดันให้ทหารต้องเข้าแสดงบทบาททางการเมือง ดังนี้

ลักษณะการเมืองที่เป็นปัญหา

๑. ระบบการเมืองขาดความมั่นคง ความเข้มแข็ง มีจุดอ่อน ระบบการเมืองประกอบขึ้นจาก หลายส่วน เช่น พรรคการเมือง นักการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสมาชิก คณะรัฐมนตรี ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ พรรคการเมืองมิได้จัดตั้งจากบุคคลที่มีอุดมการณ์ร่วมกันอย่างแท้จริง หากแต่เกิด จากความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือการอุปถัมภ์ต่อกัน ทำให้พรรคการเมืองขาดเจตนารมณ์ที่ชัดเจน มิได้เป็น ตัวแทนแสดงเจตจำนงแทนประชาชนอย่างแท้จริง หรือมีการคอร์รัปชันทุจริต แสวงหาผลประโยชน์เข้าสู่ ตนเอง หรือพวกพ้องของนักการเมืองเพื่อมุ่งผลทางการเมืองแบบผูกขาด เป็นต้น

๒. มีการทุจริตคอร์รัปชันเกิดขึ้นและรัฐบาลยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเด็ดขาด หรือ กลไกต่าง ๆ ของระบบการเมืองไม่กระทำหน้าที่อย่างจริงจังตามเจตนารมณ์ของประชาชนนำไปสู่ สถานการณ์ความวุ่นวายในบ้านเมือง มีกลุ่มพลังมวลชน กลุ่มผลักดัน (Pressure Group) หรือ กลุ่ม ผลประโยชน์ (Interest Group) เข้าเรียกร้อง ยื่นข้อเสนอต่าง ๆ ต่อรัฐบาล หรือกดดันให้รัฐบาลให้ ล่าออก นำไปสู่สถานการณ์ที่อยู่ในลักษณะการต่อสู้ของมวลชนที่มีการแยกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ใดๆก็ดี การมีกลุ่มผลักดันรัฐบาลนั้นในทางรัฐศาสตร์ถือว่าเป็น “พลังทางการเมือง” (Political Dynamic) อย่าง หนึ่งกล่าวคือเป็นพลังที่พุ่งเข้าสู่ระบบการเมือง มีผลทำให้ตัวระบบการเมืองเกิดการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง

ไปในทิศทางต่าง ๆ เช่น รัฐบาลอาจดำเนินการตามข้อเสนอของกลุ่มที่ผลักดันจนกลุ่มนั้นพอใจและสลายตัวไป หรือหากรัฐบาลไม่ดำเนินการตามการเรียกร้องกลุ่มนั้นก็อาจจะยังปักหลักผลักดันรัฐบาลอยู่ และอาจเพิ่มความรุนแรงขึ้นได้

๓. อิงระบบการเมืองของประเทศที่พัฒนาแล้ว ในหลาย ๆ ประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนามักจะมีระบบการเมืองอิงกับระบบการเมืองของประเทศที่พัฒนาแล้วโดยมิได้ประยุกต์ให้เกิดความเหมาะสมกับประเทศของตน ทำให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง การนำระบบการเมืองของประเทศอื่นมาใช้จะต้องพิจารณาถึงเงื่อนไขในมิติที่แตกต่างกันของประเทศด้วย เช่น คุณภาพของประชากรด้านการศึกษาซึ่งส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมือง หรือ ความแตกต่างของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคม เหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องขีดความสามารถที่มีความแตกต่างกันและนำมาซึ่งการได้เปรียบเสียเปรียบของแต่ละประเทศ ลักษณะทางการเมืองที่เป็นปัญหาดังกล่าวข้างต้นสามารถนำไปสู่การเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศได้ เช่น ในทางเศรษฐกิจ นักลงทุนทั้งภายในและภายนอกประเทศจะไม่กล้าลงทุนเนื่องจากกลัวความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่ชัดเจนทางนโยบายของผู้ที่มีอำนาจบริหารประเทศในขณะนั้น และที่สำคัญคือภาพลักษณ์ของประเทศในสายตาของต่างประเทศก็อาจจะไม่ดีเท่าที่ควร เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อการเมืองภายในประเทศเกิดความไม่สงบประชาชนจะติดตามว่าเหตุการณ์จะยุติอย่างไร และมักจะให้ความสนใจมาที่ทหารว่าจะมีท่าทีอย่างไรต่อเหตุการณ์นั้น อาจเป็นเพราะหลายครั้งที่ผ่านมาประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศไทยทหารค่อนข้างจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสงบเรียบร้อยให้แก่ประเทศชาติและประชาชนในยามที่เกิดความไม่สงบหรือวิกฤติทางการเมือง โดยการเข้ายึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลที่บริหารประเทศอยู่ในขณะที่เกิดเป็นปัญหานั้นและอาจมีข้อสงสัยกันว่าทำไมต้องเป็นทหาร เป็นองค์กรหรือบุคคลอื่นใดมิได้หรือการปฏิวัติ หรือรัฐประหารครั้งไหนก็มักจะดำเนินการโดยทหารทั้งสิ้น ประเด็นนี้หากวิเคราะห์แล้วจะพบว่า มีปัจจัยที่เป็นส่วนสนับสนุนและผลักดันให้ทหารต้องเข้าแสดงบทบาทต่อสถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่สงบ ดังนี้

ปัจจัยที่สนับสนุนผลักดันให้ทหารเข้าแสดงบทบาทในภาวะที่การเมืองเกิดความไม่สงบ

โดยปกติแล้วทหารจะไม่เข้าแสดงบทบาททางการเมือง เนื่องจากรัฐธรรมนูญ ตลอดจนและกฎ ระเบียบการปฏิบัติราชการมิได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน รัฐธรรมนูญจะกำหนดหน้าที่ของทหารไว้ ๒ ลักษณะคือหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันประเทศ รักษาเอกราช ความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย ตลอดจนสถาบันสำคัญของประเทศ และอีกหน้าที่หนึ่งก็คือ หน้าที่ในการพัฒนาประเทศ ดังที่ได้กล่าวแล้ว อย่างไรก็ตามได้มีการวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับหน้าที่ของทหารในการรักษาความมั่นคง หรือความสงบเรียบร้อยซึ่งเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่า การเข้าแสดงบทบาททางการเมืองเมื่อสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศเกิดความไม่สงบนั้นทหารสามารถกระทำได้หรือไม่ ในเมื่อการเข้ายึดอำนาจ

จากรัฐบาลที่บริหารประเทศในขณะนั้นเป็นเพราะเหตุผลความจำเป็นทางการเมืองที่กำลังเกิดวิกฤติอันเนื่องจากการบริหารงานที่ผิดพลาดของรัฐบาล จนสื่อเค้าว่าจะเกิดความวุ่นวาย ความไม่สงบขึ้นภายในประเทศหากทหารไม่เข้าดำเนินการแล้วจะมีผลเสียต่อความสงบเรียบร้อยความมั่นคงของประเทศ ปฏิบัติการยึดอำนาจของทหารถือว่าเป็นหน้าที่เพื่อการรักษาความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยให้กับประเทศชาติและประชาชนได้หรือไม่ หากทหารไม่เข้าดำเนินการแล้วสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศจะเป็นอย่างไร ประชาชนจะได้รับผลกระทบที่ไม่ดีอย่างไรบ้าง ดังนั้นหากจะวิเคราะห์ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนผลักดันให้ทหารต้องเข้าแสดงบทบาททางการเมืองในภาวะที่การเมืองเกิดความไม่สงบหรือในช่วงที่เกิดวิกฤติทางการเมืองแล้วพบว่าน่าจะเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

๑. สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมภายในประเทศเกิดความไม่สงบ มีความขัดแย้งทางการเมือง เกิดความแตกแยกในหมู่ประชาชนออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ มีปัญหาทางเศรษฐกิจ การทุจริต คอร์รัปชัน และปัญหาสังคมเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง เกิดการรวมกลุ่มชุมนุมเพื่อกดดันการแก้ปัญหาของรัฐบาลจนกลายเป็นสถานการณ์ความวุ่นวาย

๒. ความไม่มีเสถียรภาพของสถาบันการเมือง เช่น เกิดความอ่อนแอของสถาบันทางการเมือง รัฐบาล พรรคการเมือง นักการเมืองขาดเจตนาธรรมที่แน่วแน่ในการปฏิบัติหน้าที่ทำให้ประชาชนได้รับผลเสีย เท่ากับว่าเลือกคนที่ไม่เหมาะสมเข้าไปเป็นผู้แทน นักการเมืองเหล่านั้นมิได้กระทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง เมื่อประชาชนได้รับผลกระทบมากก็อาจจะเรียกร้องต่อต้าน หรือกดดันรัฐบาลด้วยวิธีการต่าง ๆ

๓. ทหารเป็นองค์กรที่มีคุณลักษณะพิเศษแตกต่างจากองค์กรพลเรือนทั่วไป กล่าวคือทหารมีระเบียบวินัย การปกครองบังคับบัญชา การสั่งการที่เคร่งครัดมาก นอกจากนี้แล้วยังได้รับการฝึกความอดทน ความแข็งแกร่ง การใช้อาวุธยุทธวิธีต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อปฏิบัติการใดๆ เมื่อเกิดความไม่สงบ เช่น การใช้กำลังพลเข้าควบคุม รักษาความสงบในเหตุการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ ทหารยังมีรุ่น มีอาวุโสทำให้สามารถสร้างเอกภาพ (Unity) ความกลมเกลียวเหนียวแน่นในการรวมตัวเพื่อปฏิบัติการได้อย่างรวดเร็ว

๔. ทหารเป็นองค์กรที่มีอาวุธ คุณลักษณะพิเศษของข้อนี้เป็นลักษณะเด่นของทหารอีกอย่างหนึ่งเพิ่มเติมจากข้อ ๓ ซึ่งบุคคลทั่วไป หรือองค์กรใดไม่มี การรักษาความสงบเรียบร้อย หรือการยึดอำนาจการปกครองอาจต้องมีการใช้อาวุธประกอบการปฏิบัติการกิจ ซึ่งผู้ที่สามารถใช้อาวุธได้นั้นต้องมีความชำนาญ หรือผ่านการฝึกทักษะมาแล้ว ในการเข้าคลี่คลายปัญหาความสงบทางการเมืองของประเทศเรามักจะเห็นภาพทหารถืออาวุธประกอบเสมอ กรณีดังกล่าวนี้เป็นความจำเป็นเพื่อการควบคุมฝูงชนให้อยู่ในความสงบ หรือเพื่อให้ปฏิบัติการยึดอำนาจจากรัฐบาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย อย่างไรก็ตามก็มีการใช้อาวุธของทหารเพื่อกรณีดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้การควบคุม สั่งการจากผู้บังคับบัญชาซึ่งจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกำหนดในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นส่วนสนับสนุน ผลักดันให้ทหารต้องเข้าแสดงบทบาททางการเมือง บางฝ่ายเห็นว่าเป็นหน้าที่ของทหารในการรักษาความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงของประเทศซึ่งสามารถกระทำได้โดยอ้างอิงจากที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้ทหารมีหน้าที่ในการรักษาเอกราช ความมั่นคง สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้กำหนดไว้แบบกว้าง ๆ ส่วนวิธีดำเนินการนั้นมิได้กำหนดรายละเอียดไว้ ทหารจึงนำที่จะสามารถกระทำด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อให้บรรลุภารกิจดังกล่าวได้ การที่ทหารเป็นองค์กรที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแตกต่างจากองค์กรอื่นดังกล่าวแล้วข้างต้น เมื่อเกิดความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศขึ้นจึงทำให้มีการจับตามองมาที่ฝ่ายทหารเป็นพิเศษว่าจะมีการแสดงท่าทีอย่างไรต่อเหตุการณ์นั้น จะเห็นได้จากสื่อต่าง ๆ มักเสนอข่าวความเคลื่อนไหวว่าจะมีการยึดอำนาจเกิดขึ้นหรือไม่ ประชาชนจะรู้สึกตื่นเต้นเมื่อเห็นการเคลื่อนไหวกำลังทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ หรือมีการเปิดเพลงปลุกใจให้รักชาติรักแผ่นดินในช่วงเวลาที่สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศเกิดความไม่สงบ หลายคนอาจคิดไปถึงว่าจะเกิดความรุนแรงตามมาหรือไม่ อย่างไรก็ตามหากทหารจะต้องเข้าแสดงบทบาทต่อกรณีดังกล่าวก็มักจะดำเนินการไปเพื่อมุ่งสร้างความสงบเรียบร้อย ไม่ต้องการใช้กำลังและอาวุธในทางที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงเสียหายต่อประชาชนและภาพลักษณ์ของประเทศ จะเห็นได้ว่าการยึดอำนาจการปกครองของคณะปฏิรูปการปกครอง ฯ เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ.๒๕๔๐ ไม่มีการใช้กำลัง อาวุธเข้าต่อสู้ หรือเสียเลือดเนื้อเลยแม้แต่น้อย เพราะดังที่ได้กล่าวแล้วว่าถ้าทหารต้องเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาล ก็จะดำเนินการไปเพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยของประเทศชาติและประชาชน ที่สำคัญคือทหารจะพิจารณาถึงความเหมาะสมในการใช้กำลัง หรืออาวุธ ซึ่งต้องเป็นไปตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาและมีกฎหมายรองรับ เพราะทหารก็ต้องอยู่ในระเบียบวินัยเช่นกัน มีบทลงโทษทหารที่กระทำนอกกรอบไม่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาอีกด้วย ดังนั้นโดยแท้จริงแล้วทหารมิได้ต้องการเข้ายุ่งเกี่ยวกับการเมือง ทหารมีสถานภาพ เป็นข้าราชการเช่นเดียวกับข้าราชการประเภทอื่นซึ่งอยู่ในบังคับแห่งกฎหมายที่ห้ามมิให้เกี่ยวข้องทางการเมือง เช่น การสมัครรับเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ถ้าหากมีความประสงค์จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวจะต้องลาออกจากราชการเสียก่อน ตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.๒๕๔๐ ได้มีการกำหนดมิให้ข้าราชการซึ่งรวมถึงทหารเข้ายุ่งเกี่ยวกับการเมือง เช่น ในการดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา ๑๐๙ (๘)) หรือสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา ๑๒๖ (๔)) การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อต้องการให้ข้าราชการประจำกับฝ่ายการเมืองแยกออกจากกัน หรือที่เรียกว่า ความเป็นกลางทางการเมือง (Political Neutrality) ไม่สามารถแทรกแซงก้าวก่ายกัน หรือกระทำการเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อกัน อย่างไรก็ตาม อาจเกิดคำถามที่ว่า เหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองที่เกิดขึ้นมิได้เป็นการให้ทหารเข้าไปดำรงตำแหน่งหรือสมัครรับเลือกตั้งทางการเมืองซึ่งมีรัฐธรรมนูญบัญญัติเป็นข้อห้ามไว้ ทหารจะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยได้หรือไม่ ใน

เมื่อการรักษาความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงของบ้านเมืองนั้นเป็นหน้าที่ของทหารในการรักษาความมั่นคงและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขดังกล่าวแล้ว หากทหารไม่แสดงบทบาทต่อกรณีดังกล่าวใครจะเป็นผู้ดำเนินการ ประกอบกับทหารเป็นองค์กรที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากองค์กรพลเรือนทั่วไปในหลาย ๆ เรื่อง เช่น มีอาวุธ มีการฝึกความพร้อมในการใช้กำลัง มีการปกครองบังคับบัญชาการสั่งการที่เข้มงวดมีความรวดเร็วในการรวมกำลัง และการปฏิบัติการกิจ จึงเป็นประเด็นที่ต้องคิดกันต่อไป

จากประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดกรณีจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติการเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน ตลอดจนเพื่อให้เกิด ความสงบเรียบร้อยทหารจะเข้าแสดงบทบาทในการรักษาความสงบโดยการยึดอำนาจจากรัฐบาลในขณะนั้นเพื่อมิให้วิกฤติการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นกลายเป็นความรุนแรงจนไม่สามารถควบคุมได้ หลังจากที่ยึดอำนาจได้เป็นที่เรียบร้อยแล้วก็จะจัดกลไกการบริหารประเทศ เช่น การออกประกาศควบคุมสถานการณ์ แจ้งการปฏิบัติต่าง ๆ ตลอด จนจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราว และที่สำคัญคือการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อคืนอำนาจให้กับประชาชนตามกระบวนการของวิถีทางตามระบอบประชาธิปไตยต่อไป จึงถือได้ว่าการปฏิวัติ (Revolution) การรัฐประหาร (Coup d' état) ซึ่งกระทำโดยฝ่ายทหารนั้นเป็นการแสดงบทบาทของทหารในการเข้าแทรกแซงทางการเมืองซึ่งสามารถจัดแบ่งลักษณะการเข้าแทรกแซงออกได้เป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. การแทรกแซงโดยตรง

ทหารจะพิจารณาสถานการณ์ของประเทศในขณะนั้น ถ้าเห็นว่ามีคามจำเป็นต้องเข้าควบคุมเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยก็จะเข้าทำการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลโดยตรง เมื่อยึดอำนาจการปกครองได้แล้วก็จะจัดระบบการควบคุม สร้างกลไกการบริหารประเทศตามมา เช่น การออกประกาศของคณะยึดอำนาจ เพื่อควบคุมสถานการณ์และให้ประชาชน ผู้เกี่ยวข้องทราบการปฏิบัติตามแนวทางที่คณะยึดอำนาจเห็นควร หลังจากนั้นจะจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวเพื่อใช้เป็นแนวทางบริหารประเทศ และมีการตั้งคณะบุคคลเพื่อรับผิดชอบบริหารประเทศ หรือเป็นรัฐบาลชั่วคราว พร้อมทั้งผลักดันให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แทนฉบับเดิมที่ยกเลิกไปเพื่อใช้เป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารประเทศ อัน นำไปสู่การการเลือกตั้ง และการจัดตั้งรัฐบาลตามระบอบประชาธิปไตยต่อไป การปกครองประเทศในช่วงเวลานี้จึงเป็นการปกครองที่อยู่ภายใต้การควบคุมโดยรัฐบาลทหาร (Ruler Army) อย่างไรก็ตามก็ดี คณะผู้ยึดอำนาจการปกครองอาจจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น อาจใช้ชื่อเรียกคณะว่า คณะปฏิวัติ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยหรือในครั้งล่าสุดการยึดอำนาจจากรัฐบาลเมื่อ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ คณะยึดอำนาจใช้ชื่อว่า “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” เป็นต้น

๒. การแทรกแซงโดยอ้อม

บางครั้งสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศยังไม่ถึงขั้นที่ทหารจะต้องเข้ายึดอำนาจโดยตรงจากรัฐบาลและเข้าจัดการบริหารประเทศเอง ในลักษณะที่เรียกว่า Ruler Army ดังที่ได้กล่าวแล้วในส่วนก่อนหน้านี้ ทหารอาจเข้าแทรกแซงการบริหารงานของรัฐบาลเมื่อเห็นว่ามี ความบกพร่องของการปฏิบัติหน้าที่อย่างชัดเจน เช่น เกิดปัญหาที่เป็นผลเสียหายต่อประเทศชาติ ประชาชนแต่รัฐบาลยังไม่ดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจัง เกิดความขัดแย้งทางสังคมขึ้น ทหารอาจแสดงท่าทีบางอย่างที่เป็นการแจ้งเตือนรัฐบาลก็ได้ เช่น การให้คำแนะนำชี้หนทางปฏิบัติ หรือการแสดง สัญญาณใด ๆ ให้รัฐบาลเห็นว่าหากปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นและส่อเค้าว่าจะเกิดเป็นวิกฤตการณ์ที่มีความรุนแรงไม่ได้รับการแก้ไขแล้วอาจมีการยึดอำนาจคืนให้กับประชาชนก็ได้ การแทรกแซงโดยอ้อมอาจเกิดขึ้นในลักษณะเป็นการแจ้งเตือนก่อนที่จะมีการแทรกแซงโดยตรง ซึ่งหากรัฐบาลสามารถแก้ไขปัญหาได้สถานการณ์ก็จะดีขึ้น ทหารก็จะหยุดการเคลื่อนไหว

บทส่งท้าย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ฉบับล่าสุดที่ถูกยกเลิกไปแล้วโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้บัญญัติถึงหน้าที่ของทหารไว้ตาม มาตรา ๗๑ มาตรา ๗๒ กล่าวโดยสรุป ทหารมีหน้าที่สำคัญคือ การรักษาเอกราช ความมั่นคงของประเทศ ตลอดจนสถาปนพระมหากษัตริย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ หน้าที่ในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามที่กระทรวงกลาโหม และเหล่าทัพกำหนดขึ้นตามแนวทางการปกครองบังคับบัญชา การบริหารงานและการปฏิบัติราชการทั่วไปอีกด้วย การที่ประชาชนจับตามองความเคลื่อนไหว หรือท่าทีของทหารเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่ประชาชนจะคิดเช่นนั้น อาจเป็นเพราะในอดีตหลายครั้งเมื่อเกิดความวุ่นวาย ความไม่สงบทางการเมืองทหารมักจะเป็นฝ่ายที่เข้ามาดำเนินการเพื่อให้เกิดความสงบโดยการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลในขณะนั้น ด้วยวิธีการปฏิวัติ รัฐประหาร ประกอบกับทหารเป็นองค์กรที่มีลักษณะพิเศษกว่าองค์กรอื่น เช่น มีอาวุธ กำลังพล การฝึกยุทธวิธี การควบคุมสั่งการระบบการบังคับบัญชาที่มีประสิทธิภาพเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติภารกิจในการรักษาความสงบของประเทศ

การเข้าแสดงบทบาททางการเมืองของทหารเมื่อบ้านเมืองเกิดความไม่สงบนี้ถูกมองเป็น ๒ กรณี

กรณีที่ ๑ เห็นว่าทหารสามารถแสดงบทบาทหรือเข้าเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ได้ เพราะเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาเอกราช ความมั่นคง สถาปนพระมหากษัตริย์ ตลอดจนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความไม่สงบทางการเมืองหรือวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นจะกลายเป็นปัญหาต่อความมั่นคง หรือระบอบการปกครองของประเทศ จึงสามารถ

ตีความได้ว่าเป็นหน้าที่ในการรักษาความมั่นคง และระบอบการปกครองประเทศซึ่งทหารสามารถกระทำ

ส่วน **กรณีที่ ๒** เห็นว่าการหาข้อยุติเมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองภายในประเทศควรปล่อยให้เป็นไปตามกลไกของระบอบการปกครอง ดังนั้น การจะเห็นด้วยกับกรณีใดเป็นเรื่องที่ประชาชนต้องพิจารณาตามหลักเหตุผลและข้อเท็จจริงว่าเมื่อเกิดความไม่สงบทางการเมืองขึ้นภายในประเทศเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลในฐานะฝ่ายบริหารประเทศกับประชาชน อาจเนื่องมาจากที่บ้านเมืองมีปัญหาและรัฐบาลยังไม่ดำเนินการแก้ไขหรือยังแก้ไขไม่ได้ เช่น มีการทุจริต คอร์รัปชัน ความตกต่ำทางเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ฯลฯ หากปล่อยให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติและประชาชน ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ หลายคนจึงมองไปที่ทหารซึ่งเป็นองค์กรที่มีลักษณะพิเศษกว่าองค์กรอื่นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เช่น มีกำลังพล อาวุธยุทโธปกรณ์ การฝึก ประกอบกับหลายครั้งในอดีตทหารสามารถเข้ารักษาความสงบต่อเหตุการณ์วิกฤติการณ์ทางการเมืองจนเกิดความสงบเรียบร้อย จึงไม่น่าสงสัยที่ทหารจะถูกจับตามองเสมอ อย่างไรก็ตาม ทหารก็คือประชาชนที่มีความรักประเทศชาติบ้านเมือง ตลอดจนสถาบันสำคัญของประเทศเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป การแสดงบทบาทหน้าที่ของทหารก็มีจุดมุ่งที่จะต้องการเข้าแก้ไขสถานการณ์ความไม่สงบ หรือวิกฤติการณ์ทางการเมืองตลอดจนสร้างความสมานฉันท์ ความสงบเรียบร้อยของประเทศชาติและประชาชนเป็นหลัก มิได้มุ่งที่จะเข้าเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือกลไกการบริหารประเทศของรัฐบาลแต่อย่างใด ยามปกติทหารก็จะปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่เข้าแทรกแซงทางการเมือง จนต่อเมื่อสถานการณ์ผลักดันให้ทหารต้องเข้าแสดงบทบาทต่อเหตุการณ์ความไม่สงบเท่านั้นทหารจึงจะมีการเคลื่อนไหว แต่การเข้าแสดงบทบาทต่อเหตุการณ์มักจะเป็นลักษณะชั่วคราว เมื่อทุกอย่างคลี่คลายไปในทางที่ดี มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็เท่ากับว่าประชาชนได้อำนาจการปกครองคืน ทหารก็จะถอนตัวออกจากเหตุการณ์ในที่สุด ถึงตรงนี้ก็คิดว่าผู้อ่านทุกท่านคงได้ทราบถึงบทบาท หน้าที่ของทหารพอสมควร และอาจได้คำตอบที่ใครมักจะถามกันว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองขึ้นภายในประเทศแล้ว “ทหารควรมีท่าที หรือแสดงบทบาทอย่างไร”

แหล่งอ้างอิง

สมหมาย วิชาวรรณ. ทหารและวิสัยทัศน์ทางการเมือง : บทเรียนที่ ๔ สถาบันพระปกเกล้า เอกสารประกอบหลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหาร ระดับสูง รุ่นที่ ๔. ๒๕๕๓.

สุรชาติ บำรุงสุข. ระบบราชการไทย : บทศึกษากองทัพในบริบททางสังคม – การเมือง สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : ๒๕๓๐.

http://www.do.raf.mi.th/library/ArmForce_Day.htm

(พระบรมราชาบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ ๓ ธันวาคม ๒๕๓๘)

http://www.geocities.com/cgscsos/mil_dev

(กองทัพกับการพัฒนาประเทศ)

<http://www.onopen.com>

(“กองทัพกับการเมือง” ความไม่ลงตัวที่ต้องจับตา)

<http://www.parliamentary.co.th/news/news/>

(“ทหารอาชีพไทย” กับการเมือง จากบทความเรื่อง “ความสัมพันธ์พลเรือน-ทหารของไทย”)

